



Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

6 septembrie 2017*ⁱ

„Recurs – Articolul 102 TFUE – Abuz de poziție dominantă – Reduceri de fidelitate – Competența Comisiei – Regulamentul (CE) nr. 1/2003 – Articolul 19”

În cauza C-413/14 P,

având ca obiect un recurs formulat în temeiul articolului 56 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, introdus la 26 august 2014,

Intel Corporation Inc., cu sediul în Wilmington (Statele Unite ale Americii), reprezentată de D. M. Beard, QC, precum și de A. Parr și de R. Mackenzie, solicitors,

recurentă,

celelalte părți din procedură fiind:

Comisia Europeană, reprezentată de T. Christoforou, de V. Di Bucci, de M. Kellerbauer și de N. Khan, în calitate de agenți,

pârâtă în primă instanță,

Association for Competitive Technology Inc., cu sediul în Washington (Statele Unite), reprezentată de J.-F. Bellis, avocat,

Union fédérale des consommateurs – Que choisir (UFC – Que choisir),

interveniente în primă instanță,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul K. Lenaerts, președinte, domnul A. Tizzano, vicepreședinte, doamna R. Silva de Lapuerta, domnii M. Ilešič, J. L. da Cruz Vilaça (raportor) și E. Juhász, doamna M. Berger, domnii M. Vilaras și E. Regan, președinți de cameră, domnii A. Rosas, J. Malenovský, E. Levits și F. Biltgen, doamna K. Jürimäe și domnul C. Lycourgos, judecători,

avocat general: domnul N. Wahl,

grefier: doamna L. Hewlett, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 21 iunie 2016,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 20 octombrie 2016,

* Limba de procedură: engleza.

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Prin recursul formulat, Intel Corporation Inc. (denumită în continuare „Intel”) solicită anularea Hotărârii Tribunalului Uniunii Europene din 12 iunie 2014, Intel/Comisia (T-286/09, denumită în continuare „hotărârea atacată”, EU:T:2014:547), prin care acesta i-a respins acțiunea având ca obiect anularea Deciziei C(2009) 3726 final a Comisiei din 13 mai 2009 privind o procedură inițiată în temeiul articolului 82 [CE] și al articolului 54 din Acordul privind SEE (cazul COMP/C-3/37.990 – Intel) (denumită în continuare „decizia în litigiu”).

Cadrul juridic

- 2 Considerentul (25) al Regulamentului (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 [CE] (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167) explică:

„Identificarea încălcărilor normelor de concurență devine tot mai dificilă, și, pentru a proteja eficient concurența, competențele de investigație ale Comisiei trebuie extinse. Comisia ar trebui, mai ales, să fie împuternicită să intervieze orice persoană care ar putea fi în posesia unor informații utile și să înregistreze declarațiile făcute. [...] Reprezentanții oficiali autorizați de Comisie ar trebui, de asemenea, să aibă competența de a solicita orice informații relevante pentru obiectul și scopul inspecției.”

- 3 Potrivit considerentului (32) al acestui regulament:

„Întreprinderilor în cauză ar trebui să li se acorde dreptul de a fi audiate de Comisie, terții ale căror interese ar putea fi afectate de o decizie ar trebui să aibă posibilitatea de a-și prezenta observațiile în prealabil, iar deciziile luate ar trebui să fie făcute cunoscute publicului larg. Concomitent cu asigurarea drepturilor la apărare ale întreprinderilor în cauză, în special a dreptului de acces la dosar, este esențial să fie protejate secretele de afaceri. De asemenea, ar trebui garantată confidențialitatea informațiilor care fac obiectul schimbului în rețea.”

- 4 Articolul 19 din Regulamentul nr. 1/2003, intitulat „Competența de a lua declarații”, prevede:

„(1) Pentru a-și îndeplini îndatoririle atribuite prin prezentul regulament, Comisia poate să intervieze orice persoană fizică sau juridică care consimte să fie interviuată în scopul obținerii de informații privind obiectul investigației.

(2) Atunci când interviul prevăzut la alineatul (1) are loc în incinta unei întreprinderi, Comisia informează autoritatea de concurență a statului membru pe teritoriul căruia are loc interviul. Dacă autoritatea de concurență a statului membru în cauză solicită, reprezentanții săi oficiali pot asista reprezentanții oficiali și celelalte persoane care îi însoțesc, autorizați de Comisie să desfășoare audierea.”

- 5 Articolul 3 din Regulamentul (CE) nr. 773/2004 al Comisiei din 7 aprilie 2004 privind desfășurarea procedurilor puse în aplicare de Comisie în temeiul articolelor 81 și 82 [CE] (JO 2004, L 123, p. 18, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 242), intitulat „Competența de a lua declarații”, prevede:

„(1) Atunci când Comisia interviează o persoană cu consimțământul acesteia în conformitate cu articolul 19 din Regulamentul (CE) nr. 1/2003, aceasta indică, la începutul interviului, temeiul juridic și scopul interviului și reamintește natura sa voluntară. De asemenea, Comisia informează persoana interviuată cu privire la intenția de a înregistra interviul.

(2) Interviu poate fi luat prin orice mijloace, inclusiv prin telefon sau pe cale electronică.

(3) Comisia poate înregistra sub orice formă declarațiile făcute de persoanele intervievate. O copie a oricărei înregistrări trebuie pusă la dispoziția persoanei intervievate pentru aprobare. Dacă este cazul, Comisia stabilește un termen în care persoana intervievată îi poate comunica orice corectare care trebuie făcută în declarație.”

Istoricul litigiului și decizia în litigiu

- 6 Intel este o societate de drept american care asigură proiectarea, dezvoltarea, fabricarea și comercializarea de microprocesoare (denumite în continuare „UCP-uri”), de chipseturi (*chipsets*) și de alte componente semiconductoare, precum și de soluții pentru platforme în cadrul prelucrării datelor și al dispozitivelor de comunicare.
- 7 Piața vizată de această cauză corespunde celei a procesoarelor, în special UCP-uri x86. Arhitectura x86 este un standard conceput de Intel pentru UCP-urile sale și permite funcționarea sistemelor de operare Windows și Linux.
- 8 În urma unei plângeri oficiale depuse la 18 octombrie 2000 de Advanced Micro Devices Inc. (denumită în continuare „AMD”), completată la 26 noiembrie 2003, Comisia a lansat, în luna mai 2004, o serie de investigații și a efectuat, în luna iulie 2005, inspecții la mai multe sedii Intel, în special în Germania, în Spania, în Italia și în Regatul Unit, precum și la sediile mai multora dintre clienții săi, în Germania, în Spania, în Franța, în Italia și în Regatul Unit.
- 9 La 26 iulie 2007, Comisia a notificat societății Intel o comunicare privind obiecțiunile referitoare la comportamentul său în privința a cinci principali producători de echipamente informatice (*Original Equipment Manufacturer*, denumiți în continuare „OEM”), respectiv Dell Inc., Hewlett-Packard Company (HP), Acer Inc., NEC Corp. și International Business Machines Corp. (IBM). Intel a răspuns la aceasta la 7 ianuarie 2008, iar la 11 și la 12 martie 2008 a avut loc o audiere.
- 10 La 17 iulie 2008, Comisia a notificat societății Intel o comunicare suplimentară privind obiecțiunile referitoare la comportamentul său în privința Media-Saturn-Holding GmbH (denumită în continuare „MSH”), distribuitor de aparate electronice și primul distribuitor european de calculatoare de birou, precum și în privința Lenovo Group Ltd. (denumită în continuare „Lenovo”), un alt OEM. Această comunicare cuprindea elemente de probă noi privind comportamentul Intel față de unii dintre OEM vizați de comunicarea privind obiecțiunile din 26 iulie 2007. Intel nu a răspuns în termenul stabilit.
- 11 În decizia în litigiu, Comisia a descris două tipuri de comportamente adoptate de Intel față de partenerii săi comerciali, și anume reduceri condiționate și „restricții propriu-zise”, care urmăreau excluderea unui concurent, respectiv AMD, de pe piața UCP-urilor x86. Primul ar consta în acordarea unei reduceri în favoarea a patru OEM, în speță Dell, Lenovo, HP și NEC, cu condiția ca acestea să achiziționeze de la ea totalitatea sau cvasitotalitatea UCP-urilor lor de tip x86. Al doilea ar consta în acordarea de plăți către OEM, pentru ca aceștia să întârzie, să anuleze sau să restrângă comercializarea anumitor produse echipate cu UCP-uri ale AMD.
- 12 Având în vedere aceste considerații, Comisia a stabilit existența unei încălcări unice și continue a articolului 102 TFUE și a articolului 54 din Acordul privind Spațiul Economic European din 2 mai 1992 (JO 1994, L 1, p. 3, Ediție specială, 11/vol. 53, p. 4), între luna octombrie 2002 și luna decembrie 2007, și în consecință a aplicat Intel o amendă care se ridică la 1,06 miliarde de euro.

Procedura în fața Tribunalului și hotărârea atacată

- 13 Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 22 iulie 2009, Intel a formulat o acțiune având ca obiect anularea deciziei în litigiu, invocând nouă motive.
- 14 Prin înscrisul depus la grefa Tribunalului la 2 noiembrie 2009, Association for Competitive Technology (denumită în continuare „ACT”) a formulat o cerere de intervenție în procedură în susținerea Intel. Cererea de intervenție formulată de aceasta a fost admisă prin decizia din 7 iunie 2010.
- 15 În susținerea primului motiv formulat, referitor la chestiuni orizontale privind aprecierile juridice efectuate de Comisie, Intel a contestat repartizarea sarcinii probei și nivelul probatoriu impus, calificarea juridică a reducerilor și a plăților acordate în schimbul unei aprovizionări exclusive, precum și calificarea juridică a plăților, pe care Comisia le-a denumit „restricții propriu-zise”, urmărind ca OEM să întârzie, să anuleze sau să restrângă comercializarea de produse echipate cu UCP-uri ale AMD.
- 16 Tribunalul a statuat, în esență, la punctul 79 din hotărârea atacată, că reducerile acordate societăților Dell, HP, NEC și Lenovo erau reduceri de exclusivitate, întrucât erau legate de condiția ca clientul să se aprovizioneze de la Intel, fie pentru totalitatea nevoilor sale de UCP-uri x86, fie pentru o parte importantă a nevoilor sale. În plus, Tribunalul a arătat, la punctele 80-89 din hotărârea atacată, că o calificare drept abuzivă a unei asemenea reduceri nu depinde de o analiză a împrejurărilor speței care să stabilească capacitatea acesteia de a restrânge concurența.
- 17 Cu titlu suplimentar, Tribunalul a considerat, la punctele 172-197 din hotărârea atacată, că Comisia a demonstrat, corespunzător cerințelor legale și pe baza unei analize a împrejurărilor speței, capacitatea reducerilor și a plăților de exclusivitate acordate de Intel către Dell, HP, NEC, Lenovo și MSH de a restrânge concurența.
- 18 Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe faptul că Comisia nu a dovedit competența sa teritorială pentru a aplica articolele 101 și 102 TFUE practicilor aplicate în privința Acer și Lenovo, Tribunalul a apreciat mai întâi, la punctul 244 din hotărârea atacată, că, pentru a justifica competența Comisiei din perspectiva dreptului internațional public, este suficient să se stabilească efectele calificate ale practicii sau punerea în aplicare a acesteia în Uniunea Europeană. În continuare, la punctul 296 din hotărârea atacată, acesta a statuat că efectele substanțiale, previzibile și imediate pe care comportamentul Intel era susceptibil să le producă în cadrul Spațiului Economic European (SEE) permiteau justificarea competenței Comisiei. În sfârșit, cu titlu suplimentar, acesta a considerat, la punctul 314 din hotărârea atacată, că această competență era de asemenea întemeiată ca urmare a punerii în aplicare a comportamentului în discuție pe teritoriul Uniunii și al SEE.
- 19 În susținerea celui de al treilea motiv formulat, referitor la viciile de procedură reproșate Comisiei, Intel a invocat în special încălcarea dreptului său la apărare ca urmare a lipsei unui proces-verbal care să retranscrie reuniunea cu domnul D1, susținând că anumite elemente referitoare la această reuniune ar fi putut să fie utile ca elemente dezincriminatoare. Aceasta a susținut de asemenea că Comisia ar fi refuzat în mod eronat organizarea unei a doua audieri, precum și comunicarea anumitor documente ale AMD care ar fi putut fi pertinente pentru apărarea Intel.
- 20 Într-o primă etapă, Tribunalul a apreciat, la punctul 618 din hotărârea atacată, că reuniunea în discuție nu constituia un interviu formal în sensul articolului 19 din Regulamentul nr. 1/2003 și că Comisia nu era obligată să efectueze un asemenea interviu. Din aceasta el a dedus, la punctul menționat, că articolul 3 din Regulamentul nr. 773/2004 nu era aplicabil, astfel încât argumentul întemeiat pe încălcarea formalităților prescrise de această dispoziție era inoperant.

- 21 Într-o a doua etapă, Tribunalul a statuat, la punctele 621 și 622 din hotărârea atacată, că, chiar dacă Comisia a încălcat principiul bunei administrări prin faptul că s-a abținut să întocmească un document care să cuprindă un scurt rezumat al subiectelor abordate în cadrul reuniunii respective, precum și numele participanților la aceasta, ea a corectat totuși această lacună inițială, punând la dispoziția Intel versiunea neconfidențială a unei note interne referitoare la aceeași reuniune.
- 22 În ceea ce privește al patrulea motiv, referitor la pretensele erori de apreciere privind practicile în privința OEM și a MSH, Tribunalul a respins integral obiecțiile invocate de Intel privind societățile Dell, HP, NEC, Lenovo, Acer și MSH la punctele 665, 894, 1032, 1221, 1371 și 1463 din hotărârea atacată.
- 23 În ceea ce privește al cincilea motiv, prin care Intel a contestat existența unei strategii de ansamblu care vizează împiedicarea accesului AMD la canalele de vânzare cele mai importante, Tribunalul a statuat, la punctele 1551 și 1552 din hotărârea atacată, că Comisia a demonstrat în esență, corespunzător cerințelor legale, tentativa de disimulare a naturii anticoncurențiale a practicilor Intel și punerea în aplicare a unei strategii de ansamblu pe termen lung, al cărei obiectiv era de a împiedica accesul AMD la canalele de vânzare respective.
- 24 În ceea ce privește cel de al șaselea motiv, potrivit căruia Comisia ar fi aplicat în mod incorect Orientările privind calcularea amenzilor aplicate în temeiul articolului 23 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul nr. 1/2003 (JO 2006, C 210, p. 2, Ediție specială, 08/vol. 4, p. 264), Tribunalul a considerat printre altele, la punctul 1598 din hotărârea atacată, că nici principiul securității juridice, nici principiul legalității incriminării și a pedepselor nu se opun ca Comisia să decidă adoptarea și aplicarea unor noi orientări privind calcularea amenzilor chiar după ce a fost săvârșită o încălcare. De asemenea, Tribunalul a considerat, la punctul menționat, că o aplicare eficientă a normelor de concurență justifică faptul că o întreprindere trebuie să țină cont de o eventuală modificare a politicii generale de concurență a Comisiei în materie de amenzi în ceea ce privește atât metoda de calcul, cât și nivelul amenzilor.
- 25 Cu privire la al șaptelea motiv, întemeiat pe pretinsa lipsă a încălcării articolului 102 TFUE, cu intenție sau din neglijență, Tribunalul a statuat în esență, la punctele 1602 și 1603 din hotărârea atacată, că Intel nu putea să ignore caracterul anticoncurențial al comportamentului său și că elementele de probă reținute în decizia în litigiu demonstrau corespunzător cerințelor legale că aceasta a pus în aplicare o strategie de ansamblu pe termen lung care viza să împiedice accesul AMD la canalele de vânzare cele mai importante din punct de vedere strategic, făcând totodată eforturi pentru a disimula caracterul anticoncurențial al comportamentului său.
- 26 În ceea ce privește al optulea motiv, întemeiat pe caracterul pretins disproporționat al amenzii aplicate, Tribunalul a constatat, la punctele 1614-1616 din hotărârea atacată, că practica decizională anterioară a Comisiei nu poate servi drept cadru juridic pentru amenzile în materie de concurență și că, în orice caz, deciziile invocate în această privință de Intel nu sunt pertinente din perspectiva respectării principiului egalității de tratament. Pe de altă parte, contrar celor susținute de Intel, Tribunalul a amintit, la punctele 1627 și 1628 din hotărârea atacată, că Comisia nu a luat în considerare impactul real al încălcării asupra pieței pentru a-i determina gravitatea.
- 27 În ceea ce privește, în sfârșit, cel de al nouălea motiv, care viza obținerea unei reduceri a quantumului amenzii aplicate în cadrul exercitării competenței de fond a Tribunalului, acesta din urmă a statuat printre altele, la punctul 1647 din hotărârea atacată, că nimic din motivele, argumentele și elementele de drept și de fapt invocate de Intel nu permitea să se concluzioneze că suma amenzii aplicate prezenta un caracter disproporționat. Astfel, Tribunalul a apreciat, la punctul menționat, că această amendă era adecvată în raport cu împrejurările speței și a subliniat că ea se situa cu mult sub plafonul de 10 % stabilit la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003.

Concluziile părților în fața Curții

28 Intel solicită Curții:

- anularea, în tot sau în parte, a hotărârii atacate;
- anularea, în tot sau în parte, a deciziei în litigiu;
- anularea sau reducerea substanțială a amenzii aplicate;
- cu titlu subsidiar, trimiterea cauzei spre judecare la Tribunal pentru ca acesta să se pronunțe în conformitate cu hotărârea Curții și
- obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată efectuate în prezenta procedură și a celor efectuate în procedura în fața Tribunalului.

29 Comisia solicită Curții:

- respingerea recursului și
- obligarea Intel la plata cheltuielilor de judecată.

30 ACT solicită Curții:

- admiterea recursului formulat de Intel în totalitate și
- obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată efectuate de ea însăși în cadrul recursului și al acțiunii în anulare.

Cu privire la recurs

31 În susținerea recursului formulat, Intel invocă șase motive. Prin intermediul primului motiv, Intel arată că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin faptul că nu a examinat reducerile în litigiu în raport cu ansamblul circumstanțelor relevante. Prin intermediul celui de al doilea motiv, Intel invocă o eroare de drept săvârșită de Tribunal în aprecierea constatării încălcării pentru anii 2006 și 2007, în special în ceea ce privește aprecierea acoperirii de piață de către reducerile în litigiu în cursul acestor doi ani. Prin intermediul celui de al treilea motiv, Intel invocă o eroare de drept săvârșită de Tribunal cu privire la calificarea juridică a reducerilor de exclusivitate încheiate de Intel cu HP și cu Lenovo. Prin intermediul celui de al patrulea motiv, Intel consideră că Tribunalul a stabilit în mod eronat absența unui viciu de procedură substanțial care îi afectează dreptul la apărare în ceea ce privește modul în care Comisia a tratat interviul cu domnul D1. Cel de al cincilea motiv este întemeiat pe aplicarea eronată de către Tribunal a criteriilor referitoare la competența Comisiei în privința acordurilor încheiate de Intel cu Lenovo pentru anii 2006 și 2007. În sfârșit, prin intermediul celui de al șaselea motiv, Intel solicită Curții anularea sau reducerea în mod substanțial a amenzii aplicate, în temeiul principiului proporționalității, precum și al principiului neretroactivității Orientărilor privind calcularea amenzilor aplicate în temeiul articolului 23 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul nr. 1/2003.

Cu privire la al cincilea motiv, întemeiat pe aplicarea eronată de către Tribunal a criteriilor referitoare la competența Comisiei în privința acordurilor încheiate de Intel cu Lenovo pentru anii 2006 și 2007

Argumentele părților

- 32 Prin intermediul celui de al cincilea motiv, care trebuie analizat în primul rând, întrucât vizează competența Comisiei, Intel arată, mai întâi, că Tribunalul a confirmat în mod eronat competența Comisiei de a aplica articolul 102 TFUE în privința acordurilor încheiate de Intel cu Lenovo, o întreprindere chineză, în cursul anilor 2006 și 2007. Astfel, criteriul care se întemeiază pe locul punerii în aplicare a practicilor anticoncurențiale (denumit în continuare „criteriul punerii în aplicare”) și cel care se întemeiază pe efectele calificate ale acestor practici în Uniune (denumit în continuare „criteriul efectelor calificate”) nu ar putea servi drept fundament pentru competența Comisiei în speță.
- 33 Tribunalul ar fi statuat astfel în mod eronat, la punctul 311 din hotărârea atacată, că punerea în aplicare a acestor acorduri putea fi stabilită în considerarea unor practici care afectau previziunile clienților referitoare la vânzările lor de produse în aval în întreaga lume, inclusiv în SEE. Or, această împrejurare nu ar permite să se rețină competența Comisiei pe baza criteriului punerii în aplicare, întrucât comportamentul în litigiu nu ar fi fost pus în aplicare în SEE, iar Intel nu ar fi vândut produse către Lenovo în SEE.
- 34 În plus, Tribunalul ar fi săvârșit o eroare de drept atunci când a admis, în vederea stabilirii competenței Comisiei, criteriul efectelor calificate. Potrivit Intel, doar criteriul punerii în aplicare constituie un temei de competență admis de jurisprudență.
- 35 Intel susține în continuare că, chiar presupunând că criteriul efectelor calificate este aplicabil în mod efectiv, acesta nu ar putea justifica în speță competența Comisiei. Ea se referă, în această privință, la punctul 87 din Hotărârea din 27 februarie 2014, InnoLux/Comisia (T-91/11, EU:T:2014:92), în care Tribunalul ar fi considerat că, atunci când niște componente sunt mai întâi vândute în exteriorul SEE unor cumpărători independenți, legătura dintre piața internă și încălcarea ar fi prea slabă. Din aceasta Intel deduce că nu se putea prevedea că acordurile încheiate cu Lenovo și având ca obiect UCP-urile destinate livrării în China urmau să producă un efect imediat și substanțial în SEE. Pe de altă parte, chiar dacă anumite efecte indirecte puteau fi suficiente pentru a constitui un temei de competență, acordurile din 2006 și din 2007 cu Lenovo nu ar fi putut produce un efect substanțial pe teritoriul SEE.
- 36 Pe de altă parte, potrivit Intel, Tribunalul a inversat în mod nelegal sarcina probei, la punctul 289 din hotărârea atacată, impunându-i să demonstreze că totalitatea vânzărilor preconizate vizau părți ale regiunii Europa, Orientul Mijlociu și Africa, în afara SEE.
- 37 În sfârșit, Intel subliniază că abordarea Comisiei ar determina conflicte de competență cu celelalte autorități din domeniul concurenței și ar crea un risc real de dublă incriminare.
- 38 ACT achiesează, în esență, la argumentele formulate de Intel. Aceasta susține printre altele că, potrivit textului articolului 102 TFUE și jurisprudenței rezultate din Hotărârea din 27 septembrie 1988, Ahlström Osakeyhtiö și alții/Comisia (89/85, 104/85, 114/85, 116/85, 117/85 și 125/85-129/85, EU:C:1988:447), este necesar să se demonstreze că respectivul comportament restrânge concurența în cadrul pieței comune.
- 39 Comisia apreciază că cel de al cincilea motiv trebuie respins.

Aprecierea Curții

- 40 La punctul 244 din hotărârea atacată, Tribunalul a statuat că competența Comisiei de a constata și a sancționa un comportament adoptat în afara Uniunii, în temeiul normelor de drept internațional public, poate fi stabilită fie în raport cu criteriul punerii în aplicare, fie în raport cu criteriul efectelor calificate, înainte de a controla competența Comisiei în prezenta cauză din perspectiva criteriului efectelor calificate apoi, cu titlu subsidiar, din perspectiva criteriului punerii în aplicare.
- 41 În acest context, trebuie analizat în primul rând argumentul formulat de Intel și de ACT, potrivit căruia Tribunalul a admis în mod eronat că criteriul efectelor calificate poate servi drept fundament pentru competența Comisiei.
- 42 În această privință, este necesar să se amintească, astfel cum a procedat avocatul general la punctul 288 din concluzii, că normele de concurență ale Uniunii enunțate la articolele 101 și 102 TFUE urmăresc să includă comportamentele colective și unilaterale ale întreprinderilor care limitează concurența în cadrul pieței interne. Astfel, în timp ce articolul 101 TFUE interzice acordurile și practicile care au ca obiect sau ca efect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței „în cadrul pieței interne”, articolul 102 TFUE interzice exploatarea abuzivă a unei poziții dominante „pe piața internă sau pe o parte semnificativă a acesteia”.
- 43 S-a statuat astfel, în ceea ce privește aplicarea articolului 101 TFUE, că faptul că o întreprindere care participă la un acord este situată într-un stat terț nu împiedică aplicarea acestei dispoziții, întrucât un asemenea acord își produce efectele pe teritoriul pieței interne (Hotărârea din 25 noiembrie 1971, *Béguelin Import*, 22/71, EU:C:1971:113, punctul 11).
- 44 Pe de altă parte, trebuie amintit că, pentru a justifica aplicarea criteriului punerii în aplicare, Curtea a subliniat că a face să depindă aplicabilitatea interdicțiilor edictate de dreptul concurenței de locul formării înțelegerii ar conduce în mod evident la furnizarea către întreprinderi a unui mijloc facil de a se sustrage de la interdicțiile menționate (a se vedea prin analogie Hotărârea din 27 septembrie 1988, *Ahlström Osakeyhtiö și alții/Comisia*, 89/85, 104/85, 114/85, 116/85, 117/85 și 125/85-129/85, EU:C:1988:447, punctul 16).
- 45 Or, criteriul efectelor calificate urmărește același obiectiv, și anume includerea unor comportamente care, desigur, nu au fost adoptate pe teritoriul Uniunii, însă ale căror efecte anticoncurențiale sunt susceptibile să se facă simțite pe piața Uniunii.
- 46 Prin urmare, în mod eronat Intel, susținută de ACT, afirmă că criteriul efectelor calificate nu poate servi drept fundament pentru competența Comisiei.
- 47 Prin urmare, acest argument trebuie respins ca nefondat.
- 48 În al doilea rând, trebuie analizat argumentul prezentat cu titlu subsidiar de Intel, potrivit căruia, presupunând că criteriul efectelor calificate este aplicabil în speță, Tribunalul a considerat în mod eronat că acordurile încheiate cu Lenovo în cursul anilor 2006 și 2007 produceau efecte previzibile, imediate și substanțiale în SEE. Intel pune accentul, în această privință, pe numărul pretins limitat de produse vizate.
- 49 Este necesar să se arate, mai întâi, că, astfel cum a statuat Tribunalul la punctele 233 și 258 din hotărârea atacată, criteriul efectelor calificate permite să se justifice aplicarea dreptului concurenței Uniunii din perspectiva dreptului internațional public, atunci când este previzibil că respectivul comportament produce un efect imediat și substanțial în Uniune.

- 50 Trebuie subliniat de asemenea, astfel cum a procedat Tribunalul la punctele 268 și 280 din hotărârea atacată, că trebuie să se determine în raport cu comportamentul întreprinderii sau al întreprinderilor în cauză, considerat în ansamblu, dacă Comisia dispune de competența necesară pentru a aplica, în fiecare caz, dreptul Uniunii în domeniul concurenței.
- 51 În continuare, în măsura în care Intel reproșează Tribunalului că a considerat că era previzibil ca acordurile încheiate cu Lenovo având ca obiect UCP-urile destinate livrării în China să producă un efect imediat în SEE, este necesar să se arate, pe de o parte, că Tribunalul a statuat în mod întemeiat, la punctele 251, 252 și 257 din hotărârea atacată, că este suficient să se țină seama de efectele probabile ale unui comportament asupra concurenței pentru ca condiția privind cerința previzibilității să fie îndeplinită.
- 52 Pe de altă parte, întrucât Tribunalul a constatat, în esență, la punctul 255 din hotărârea atacată, că comportamentul Intel în privința Lenovo ținea de o strategie de ansamblu care viza ca niciun laptop Lenovo echipat cu un UCP provenit de la AMD să nu fie disponibil pe piață, inclusiv în SEE, Tribunalul a considerat, fără a săvârși vreo eroare, la punctul 277 din hotărârea atacată, că comportamentul adoptat de Intel putea avea un efect imediat în SEE.
- 53 În consecință, acest argument trebuie respins ca nefondat.
- 54 În sfârșit, Intel arată că Tribunalul a admis în mod eronat că acordurile încheiate cu Lenovo, având ca obiect UCP-urile destinate livrării în China, puteau produce un efect substanțial pe piața din SEE, deși efectele acestor acorduri erau neglijabile.
- 55 Este suficient să se arate, în această privință, că Tribunalul a statuat că comportamentul Intel față de Lenovo făcea parte dintr-o strategie de ansamblu care viza împiedicarea accesului AMD la canalele de vânzare cele mai importante de pe piață, fapt necontestat de altfel de Intel în cadrul recursului său.
- 56 Prin urmare, ținând seama de considerațiile care figurează la punctul 50 din prezenta hotărâre, Tribunalul a putut statua, fără a săvârși o eroare de drept, că, în prezența unei strategii precum cea dezvoltată de Intel, trebuie să se ia în considerare comportamentul întreprinderii privit în ansamblul său pentru a aprecia caracterul substanțial al efectelor acestuia pe piața Uniunii și a SEE.
- 57 Astfel cum subliniază Comisia, a proceda altfel ar conduce la o fragmentare artificială a unui comportament anticoncurențial global, susceptibil să afecteze structura pieței în cadrul SEE, într-o serie de comportamente distincte care riscă să nu țină de competența Uniunii.
- 58 În consecință, argumentul menționat la punctul 54 din prezenta hotărâre trebuie respins ca nefondat.
- 59 În al treilea rând, în ceea ce privește argumentul formulat de Intel, potrivit căruia Tribunalul, la punctul 289 din hotărârea atacată, ar fi inversat în mod nelegal sarcina probei, este suficient să se constate că acesta provine dintr-o interpretare eronată a hotărârii atacate. Astfel, după cum reiese din cuprinsul punctelor 286-289 din această hotărâre, Tribunalul a constatat, în ceea ce privește amânarea lansării anumitor calculatoare pe plan mondial, că, din elementele de care dispunea, rezulta că erau preconizate vânzări de astfel de calculatoare în regiunea Europa, Orientul Mijlociu și Africa, din care SEE constituia o parte foarte importantă, ceea ce era suficient pentru a se constata efecte cel puțin potențiale în SEE.
- 60 În acest context, Tribunalul s-a referit desigur la absența unor indicii concrete care ar putea da de înțeles că totalitatea vânzărilor preconizate ar fi vizat alte părți ale acestei regiuni decât SEE. Totuși, această constatare trebuie interpretată în lumina punctelor 287 și 288 din hotărârea atacată, din cuprinsul cărora rezultă că Tribunalul a considerat că sugestia formulată în ședință, potrivit căreia era posibil ca totalitatea acestor calculatoare să fi fost destinate altor zone decât SEE, nu constituia decât o speculație a Intel în susținerea căreia aceasta nu a invocat niciun argument.

- 61 Prin urmare, argumentul menționat este nefondat.
- 62 În al patrulea și ultimul rând, în ceea ce privește argumentele formulate de Intel, referitoare la aplicarea de către Tribunal a criteriului punerii în aplicare, este suficient să se arate că Tribunalul a precizat, la punctul 297 din hotărârea atacată, că examina acest criteriu cu titlu suplimentar.
- 63 Or, criticile având ca obiect motivele neesențiale ale hotărârii atacate nu pot determina anularea hotărârii respective (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 decembrie 2011, Franța/People's Mojahedin Organization of Iran, C-27/09 P, EU:C:2011:853, punctul 79 și jurisprudența citată).
- 64 Prin urmare, aceste argumente trebuie respinse ca inoperante.
- 65 Din cele ce precedă rezultă că al cincilea motiv trebuie respins în întregime.

Cu privire la al patrulea motiv, întemeiat pe un viciu de procedură substanțial care afectează dreptul la apărare al Intel

Argumentele părților

- 66 Al patrulea motiv, care trebuie analizat în al doilea rând în măsura în care privește procedura administrativă în fața Comisiei, are ca obiect tratamentul procedural al interviului Comisiei cu domnul D1. Acesta cuprinde trei aspecte.
- 67 În primul rând, Intel arată că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept atunci când a considerat, la punctul 612 din hotărârea atacată, că Comisia nu a încălcat articolul 19 din Regulamentul nr. 1/2003 coroborat cu articolul 3 din Regulamentul nr. 773/2004.
- 68 Pe de o parte, Tribunalul ar fi stabilit astfel, la punctul 614 din hotărârea atacată, o distincție artificială între interviurile formale și interviurile informale. Întemeindu-se pe decizia Ombudsmanului European din 14 iulie 2009, Intel susține că orice reuniune cu un terț având ca scop obținerea de informații privind obiectul unei investigații constituie un interviu în sensul articolului 19 menționat și prin urmare trebuie înregistrată.
- 69 Pe de altă parte și cu titlu subsidiar, în ipoteza în care Regulamentul nr. 1/2003 ar trebui interpretat în sensul că există o categorie de interviuri informale care nu necesită o înregistrare, Intel apreciază că interviul cu domnul D1 nu intra în această categorie, astfel încât Comisia era obligată să efectueze înregistrarea conținutului interviului respectiv întrucât aceasta, durând cinci ore, cuprindea elemente ce prezentau o mare importanță și aveau o legătură obiectivă cu obiectul investigației.
- 70 În al doilea rând, Intel afirmă că în mod eronat Tribunalul a admis că viciul de procedură care rezulta din încălcarea articolului 19 din Regulamentul nr. 1/2003 coroborat cu articolul 3 din Regulamentul nr. 773/2004 putea fi corectat prin comunicarea către Intel a versiunii neconfidențiale a unei note care să cuprindă punctele de pe ordinea de zi referitoare la elementele esențiale ale interviului în discuție, însă lipsită de rezumatul conținutului mărturiei domnului D1. Intel arată, în această privință, că nota respectivă cuprindea nu un scurt rezumat al subiectelor abordate, contrar celor indicate de Tribunal la punctul 622 din hotărârea atacată, ci o simplă listă cu teme abordate în cadrul acestui interviu.
- 71 În plus, Intel subliniază că argumentul Comisiei, formulat în memoriul în răspuns al acesteia, potrivit căruia comunicarea tardivă a „aide-mémoire-ului” a remediat încălcarea dreptului său la apărare, nu ar putea fi conciliat cu absența flagrantă în cadrul notei în discuție a conținutului mărturiei domnului D1 sau cu mărturisirea Comisiei potrivit căreia această notă nu avea vocația să reproducă în mod exact sau exhaustiv conținutul reuniunii respective.

- 72 În al treilea rând, Intel apreciază că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin faptul că nu a aplicat criteriul stabilit prin Hotărârea din 25 octombrie 2011, Solvay/Comisia (C-109/10 P, EU:C:2011:686). Afirmând, la punctul 630 din hotărârea atacată, că era posibil ca aceasta să reconstituie corespunzător cerințelor legale conținutul interviului în discuție chiar dacă nu asistase la ea, Tribunalul i-ar fi impus, astfel, să dovedească conținutul unor elemente care nu i-au fost comunicate niciodată.
- 73 ACT împărtășește argumentele formulate de Intel în susținerea celui de al patrulea motiv și subliniază, printre altele, că nu putea fi exclus ca opinia exprimată de domnul D1 să fie utilă apărării Intel întrucât aceasta din urmă furnizase elemente de probă dezincriminatoare în cadrul unei proceduri în fața US Federal Trade Commission (Agenția Federală pentru Concurență din Statele Unite) în cursul anului 2003.
- 74 Pe lângă faptul că apreciază că cel de al patrulea motiv este inoperant, Comisia consideră, în primul rând, că decizia Ombudsmanului European, pe care se întemeiază Intel, nu poate fi invocată pentru a demonstra o eroare de drept, pentru motivul că aceasta nu a contestat punctul 617 din hotărârea atacată, potrivit căruia reuniunea în cauză nu avea scopul de a strânge probe sub forma unui raport contrasemnat sau a unor declarații în temeiul articolului 19 din Regulamentul nr. 1/2003. Comisia adaugă că Tribunalul, la punctele 614-616 din hotărârea atacată, a asimilat natura informațiilor care puteau fi obținute în temeiul articolului 19 din acest regulament cu cea a informațiilor care intră sub incidența articolului 18 din același regulament înainte de a considera că această reuniune nu era un interviu în sensul articolului 19 respectiv.
- 75 Comisia arată, în al doilea rând, că transmiterea notei interne remedia în mod suficient neregularitatea procedurală invocată. Ea adaugă că împrejurarea că Intel nu era prezentă la interviul în discuție nu demonstrează nicio eroare în concluzia de la punctul 631 din hotărârea atacată potrivit căreia elementul de probă putea fi reconstituit. Astfel, Intel respinge propriile argumente prezentate în primă instanță prin care susținea că declarațiile domnului D1 puteau fi reconstituite, cel puțin pentru a constata că aceste declarații erau în mod necesar dezincriminatoare.
- 76 Comisia susține, în al treilea rând, că împrejurările speței sunt îndepărtate de cele din cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 25 octombrie 2011, Solvay/Comisia (C-109/10 P, EU:C:2011:686), în care încălcarea dreptului la apărare a fost invocată în raport cu constatarea poziției dominante a Solvay SA pe piața în cauză, constatare care se întemeie pe o prezumție relativă.
- 77 Comisia consideră de asemenea că Tribunalul nu a săvârșit nicio eroare de drept atunci când a aplicat jurisprudența rezultată din Hotărârea din 25 octombrie 2011, Solvay/Comisia (C-109/10 P, EU:C:2011:686), împrejurărilor speței, pentru a concluziona că nu a existat o încălcare a dreptului la apărare.
- 78 În măsura în care toate declarațiile Dell care neagă existența unor reduceri de fidelitate au fost considerate, la punctul 582 din hotărârea atacată, necredibile față de celelalte dovezi furnizate, Comisia apreciază că un raport *in extenso* cu privire la cea mai categorică infirmare din partea domnului D1 nu ar fi fost de nicio utilitate pentru Intel.

Aprecierea Curții

- 79 Cu titlu introductiv, Comisia arată că cel de al patrulea motiv este inoperant în măsura în care concluzia hotărârii atacate, potrivit căreia Intel a acordat reduceri de fidelitate în favoarea Dell, nu este contestată.

- 80 Acest argument trebuie însă înlăturat întrucât, prin acest motiv, reclamanta solicită în mod special, pe de o parte, o reducere a cuantumului amenzii aplicate și, pe de altă parte, anularea deciziei în litigiu în măsura în care se raportează la Dell, arătând că Comisia, omițând să înregistreze interviul cu domnul D1, a privat-o de elemente de probă și a adus astfel atingere dreptului său la apărare.
- 81 Este necesar, în consecință, să se examineze temeinicia motivului menționat.
- 82 Prin intermediul acestuia din urmă, Intel reproșează Tribunalului, printre altele, că a săvârșit o eroare de drept atunci când a considerat, la punctul 612 din hotărârea atacată, că Comisia nu a încălcat articolul 19 din Regulamentul nr. 1/2003 coroborat cu articolul 3 din Regulamentul nr. 773/2004.
- 83 În această privință, este necesar să se arate cu titlu introductiv, astfel cum procedează Tribunalul la punctul 621 din hotărârea atacată, că din nota internă a Comisiei referitoare la interviul cu domnul D1 reiese, printre altele, că subiectele abordate în cadrul reuniunii cu acesta, care a durat peste cinci ore, priveau aspecte care aveau o legătură obiectivă cu fondul investigației. De asemenea, domnul D1 era unul dintre cele mai importante persoane din conducerea celui mai mare client al Intel și, astfel cum a subliniat Intel fără a fi contrazisă în ceea ce privește acest aspect, cea din urmă era însărcinată în special cu supervizarea relațiilor întreprinderii sale cu Intel. Rezultă că interviul pe care Comisia l-a avut cu domnul D1 viza obținerea de informații privind obiectul investigației sale referitoare la Intel, în sensul articolului 19 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1/2003, fapt pe care, de altfel, Comisia nu l-a contestat.
- 84 În primul rând, în ceea ce privește distincția criticată dintre interviurile formale și interviurile informale, stabilită de Tribunal la punctul 614 din hotărârea atacată, din însuși textul articolului 19 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1/2003 reiese că acesta din urmă are vocația să se aplice oricărui interviu care vizează obținerea de informații privind obiectul unei investigații.
- 85 Considerentul (25) al Regulamentului nr. 1/2003 precizează, în această privință, că regulamentul menționat urmărește să consolideze competențele de investigație ale Comisiei, permițându-i acesteia în special să interogheze orice persoană susceptibilă să dispună de informații utile și să îi înregistreze declarațiile.
- 86 Articolul 19 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1/2003 constituie astfel un temei juridic care abilitează Comisia să procedeze la un interviu cu o persoană în cadrul unei investigații, ceea ce confirmă lucrările pregătitoare ale acestui regulament [a se vedea Propunerea de regulament al Consiliului privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 [CE] și de modificare a Regulamentelor (CEE) nr. 1017/68, (CEE) nr. 2988/74, (CEE) nr. 4056/86 și (CEE) nr. 3975/87 [COM(2000) 582 final, JO 2000, C 365E, p. 284]].
- 87 Niciun element dedus din textul acestei dispoziții sau din scopul pe care îl urmărește nu permite să se deducă faptul că legiuitorul a intenționat să introducă o distincție între două categorii de interviuri privind obiectul unei investigații și nici să excludă din domeniul de aplicare al dispoziției respective unele dintre aceste interviuri.
- 88 Prin urmare, în mod eronat Tribunalul a considerat, la punctele 614-618 din hotărârea atacată, că era necesar să se distingă, în cadrul interviurilor efectuate de Comisie în cadrul unei investigații, interviurile formale, care țin de aplicarea coroborată a articolului 19 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1/2003 și a articolului 3 din Regulamentul nr. 773/2004, și interviurile informale, care s-ar situa în afara domeniului de aplicare al acestor dispoziții.
- 89 În al doilea rând, în măsura în care Intel susține că Comisia are obligația să procedeze la înregistrarea oricărui interviu organizat în temeiul articolului 19 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1/2003, este necesar să se arate, mai întâi, că articolul 3 alineatul (1) din Regulamentul nr. 773/2004, care dispune

că Comisia „informează persoana interviuată cu privire la intenția de a înregistra interviul”, trebuie înțeles nu în sensul că înregistrarea interviului ar avea un caracter facultativ, ci că Comisia este obligată să prevină persoana vizată despre înregistrarea avută în vedere.

- 90 În continuare, articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul nr. 773/2004, care precizează că „Comisia poate înregistra sub orice formă declarațiile făcute de persoanele interviuate”, implică, astfel cum Tribunalul a statuat în mod corect la punctul 617 din hotărârea atacată, că, dacă Comisia decide, cu consimțământul persoanei interogate, să procedeze la un interviu în temeiul articolului 19 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1/2003, ea este ținută să înregistreze acest interviu în integralitatea sa, fără a aduce atingere alegerii lăsate Comisiei cu privire la forma acestei înregistrări.
- 91 Rezultă că revine Comisiei obligația de a înregistra, într-o formă la alegerea sa, orice interviu organizat de aceasta, în temeiul articolului 19 din Regulamentul nr. 1/2003, pentru obținerea informațiilor privind obiectul unei investigații realizate de ea.
- 92 În ceea ce privește aspectul dacă în mod întemeiat Tribunalul a statuat, la punctul 622 din hotărârea atacată, că punerea la dispoziția Intel, în cadrul procedurii administrative, a versiunii neconfidențiale a unei note interne întocmite de Comisie în legătură cu reuniunea sa cu domnul D1 a remediat lacuna legată de lipsa înregistrării interviului în cursul acestei reuniuni, trebuie arătat că, deși, astfel cum Tribunalul a arătat la punctele 635 și 636 din hotărârea atacată, această notă internă cuprinde un scurt rezumat al subiectelor abordate în cursul interviului în litigiu, ea nu conține, în schimb, nicio indicație cu privire la conținutul discuțiilor care au avut loc în cadrul acestui interviu, în special în ceea ce privește natura informațiilor pe care domnul D1 le-a furnizat în cadrul respectivului interviu cu privire la subiectele care sunt menționate în cadrul său. În aceste condiții, în mod eronat Tribunalul a considerat că transmiterea notei interne către Intel în cursul procedurii administrative a corectat lacuna inițială a acestei proceduri, care ținea de lipsa înregistrării interviului în cauză.
- 93 Din considerațiile care precedă rezultă că Tribunalul a săvârșit erori de drept în primul rând prin faptul că a stabilit, în cadrul interviurilor privind obiectul investigației Comisiei, o distincție între interviurile formale, supuse dispozițiilor coroborate ale articolului 19 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1/2003 și ale articolului 3 din Regulamentul nr. 773/2004, și interviurile informale, care s-ar situa în afara domeniului de aplicare al acestor dispoziții, în al doilea rând, prin faptul că a apreciat că reuniunea dintre serviciile Comisiei și domnul D1, deși avea ca obiect o asemenea investigație a Comisiei, nu intra în domeniul de aplicare al acestor dispoziții pentru motivul că nu constituia un interviu formal și, în al treilea rând, prin faptul că a considerat, cu titlu subsidiar, că punerea la dispoziția Intel, în cursul procedurii administrative, a unei versiuni neconfidențiale a notei interne întocmite de Comisie în legătură cu această reuniune a remediat lipsa înregistrării acesteia.
- 94 Cu toate acestea, în ipoteza în care motivarea unei hotărâri a Tribunalului revelează o încălcare a dreptului Uniunii, însă dispozitivul acesteia apare ca fiind întemeiat pentru alte motive de drept, o astfel de încălcare nu este de natură să determine anularea acestei hotărâri și se impune astfel efectuarea unei substituiri a motivelor (Hotărârea din 9 iunie 2011, Comitato „Venezia vuole vivere” și alții/Comisia, C-71/09 P, C-73/09 P și C-76/09 P, EU:C:2011:368, punctul 118, precum și jurisprudența citată).
- 95 În speță, este necesar să se arate că Tribunalul a subliniat, la punctul 611 din hotărârea atacată, că părțile nu contestă că, în decizia în litigiu, Comisia s-a întemeiat pe informații obținute în cadrul interviului cu domnul D1 pentru a incrimina societatea Intel.
- 96 În aceste condiții, în măsura în care această societate a arătat că domnul D1 a furnizat Comisiei elemente dezincriminatoare pe care aceasta din urmă ar fi trebuit să le consemneze într-un proces-verbal adecvat accesibil pentru Intel, trebuie amintit că, în ceea ce privește necomunicarea unui document pretins dezincriminator, revine întreprinderii în cauză sarcina să demonstreze că

nedivulgarea sa a putut influența, în detrimentul acesteia din urmă, derularea procedurii și conținutul deciziei Comisiei (a se vedea în acest sens Hotărârea din 1 iulie 2010, Knauf Gips/Comisia, C-407/08 P, EU:C:2010:389, punctul 23 și jurisprudența citată).

- 97 Întreprinderea trebuie astfel să demonstreze că ar fi putut utiliza respectivul înscris dezincriminator în apărare, în sensul că, dacă s-ar fi putut prevala de acesta în cursul procedurii administrative, ar fi putut invoca elemente care nu corespundeau cu concluziile Comisiei în această etapă și ar fi putut, așadar, influența în orice mod aprecierile Comisiei în decizia acesteia (a se vedea în acest sens Hotărârea din 1 iulie 2010, Knauf Gips/Comisia, C-407/08 P, EU:C:2010:389, punctul 23 și jurisprudența citată).
- 98 Rezultă că întreprinderea vizată trebuie să dovedească, pe de o parte, că nu a avut acces la anumite elemente de probă dezincriminatoare și, pe de altă parte, că le-ar fi putut utiliza în apărare (a se vedea în acest sens Hotărârea din 1 iulie 2010, Knauf Gips/Comisia, C-407/08 P, EU:C:2010:389, punctul 24).
- 99 Or, în speță, din analiza circumstanțiată efectuată de Tribunal la punctele 629-659 din hotărârea atacată reiese că, în cursul procedurii administrative, Intel a fost pusă în posesia nu doar a versiunii neconfidențiale a notei interne întocmite de Comisie în legătură cu interviul cu domnul D1, ci și a unui „document de monitorizare” care cuprindea răspunsurile scrise ale Dell la întrebări orale care fuseseră adresate domnului D1 în cadrul acestui interviu.
- 100 De asemenea, astfel cum s-a indicat la punctele 44-49 și 628 din hotărârea atacată, deși societății Intel i s-a dat posibilitatea să prezinte, în cursul procedurii în fața Tribunalului, observațiile sale în lumina versiunii confidențiale a acestei note interne, care cuprindea indicații cu privire la conținutul discuțiilor, ea nu a furnizat însă niciun indiciu care să dea de înțeles că Comisia s-ar fi abținut să consemneze, în cursul interviului respectiv, elemente dezincriminatoare care ar fi putut fi utile apărării sale întrucât ar fi fost de natură să pună într-o lumină diferită documentele justificative directe reținute în decizia în litigiu pentru a stabili condiționalitatea practicilor în cauză.
- 101 În special, astfel cum subliniază Comisia, Intel nu a recurs la posibilitatea de care dispunea, conform articolelor 68-76 din Regulamentul de procedură al Tribunalului, în versiunea aplicabilă la data hotărârii atacate, de a solicita ca domnul D1 să fie citat în fața Tribunalului. Aceasta nici măcar nu a demonstrat în fața Tribunalului că a încercat să îl contacteze pe domnul D1 pentru a obține de la el confirmarea faptului că a prezentat, în cadrul interviului său, elemente dezincriminatoare care ar fi putut fi utile apărării Intel.
- 102 În aceste condiții, erorile de drept identificate la punctul 93 din prezenta hotărâre, care afectează hotărârea atacată, nu sunt de natură să conducă la invalidarea concluziei de la punctul 625 din hotărârea atacată, potrivit căreia procedura administrativă nu este viciată de o neregularitate, cu încălcarea dreptului la apărare al Intel, care să determine anularea deciziei în litigiu (a se vedea în acest sens Hotărârea din 18 iulie 2013, Comisia și alții/Kadi, C-584/10 P, C-593/10 P și C-595/10 P, EU:C:2013:518, punctul 164).
- 103 Primul și al doilea aspect ale celui de al patrulea motiv trebuie, în consecință, să fie înlăturate ca inoperante (a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 februarie 2015, Comisia/IPK International, C-336/13 P, EU:C:2015:83, punctul 66).
- 104 Întrucât al treilea aspect al celui de al patrulea motiv se referă la aplicarea Hotărârii din 25 octombrie 2011, Solvay/Comisia (C-109/10 P, EU:C:2011:686), în prezenta speță, trebuie constatat că Tribunalul s-a pronunțat cu privire la acest aspect în cadrul examinării, cu titlu suplimentar, a consecințelor unei ipotetice neregularități procedurale privind decizia în litigiu.

105 Or, criticile îndreptate împotriva motivelor neesențiale ale unei hotărâri a Tribunalului nu pot determina anularea hotărârii respective și sunt, așadar, inoperante (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 decembrie 2011, Franța/People’s Mojahedin Organization of Iran, C-27/09 P, EU:C:2011:853, punctul 79 și jurisprudența citată).

106 În consecință, al treilea aspect al celui de al patrulea motiv trebuie respins ca inoperant.

107 Rezultă că al patrulea motiv trebuie respins în totalitate.

Cu privire la primul motiv, întemeiat pe o eroare de drept ca urmare a neexaminării reducerilor în litigiu în raport cu ansamblul circumstanțelor relevante

Argumentele părților

108 Primul motiv, care trebuie analizat în al treilea rând, în măsura în care se referă la calificarea drept abuz de poziție dominantă, în sensul articolului 102 TFUE, se împarte în trei aspecte.

109 Prin intermediul primului aspect al primului motiv, Intel susține că reducerile de fidelitate nu pot fi calificate drept abuzive decât după o examinare a tuturor circumstanțelor relevante având ca scop să determine dacă reducerile sunt susceptibile să restrângă concurența. Intel se întemeiază, în special, pe punctele 70 și 71 din Hotărârea din 19 aprilie 2012, Tomra Systems și alții/Comisia (C-549/10 P, EU:C:2012:221), pentru a deduce că o analiză a ansamblului împrejurărilor se aplică în mod nediferențiat reducerilor de exclusivitate, precum și celorlalte reduceri care prezintă un efect de fidelizare.

110 Intel adaugă că nici textul, nici structura articolului 102 TFUE nu indică faptul că anumite tipuri de comportamente, din momentul în care sunt adoptate de o întreprindere în poziție dominantă, trebuie clasificate drept anticoncurențiale prin natură.

111 Intel susține că jurisprudența constantă a Curții impune, pentru a constata existența unui abuz de poziție dominantă în sensul articolului 102 TFUE, o examinare a ansamblului circumstanțelor, care include examinarea nivelului reducerilor în cauză, a duratei acestora, a cotei de piață vizate, a nevoilor clienților și a capacității reducerilor de a elimina un concurent la fel de eficace [*as efficient competitor test* (testul concurentului la fel de eficient), denumit în continuare „testul AEC”], pentru a stabili că asemenea reduceri sunt susceptibile să restrângă concurența și, prin urmare, constituie un abuz de poziție dominantă în sensul articolului 102 TFUE.

112 Pe de altă parte, afirmația Tribunalului de la punctul 94 din hotărârea atacată, potrivit căreia o întreprindere în poziție dominantă ar putea demonstra că comportamentul său este justificat în mod obiectiv, ar constitui o falsă posibilitate, întrucât, la punctul 89 din hotărârea respectivă, Tribunalul a afirmat că efectele benefice ale unui asemenea comportament nu pot fi recunoscute. De asemenea, poziția Comisiei ar conduce la o răsturnare a sarcinii probei întrucât Intel ar trebui să își justifice comportamentul înainte chiar ca Comisia să trebuiască să stabilească că acesta este susceptibil să restrângă concurența.

113 Prin intermediul celui de al doilea aspect al primului motiv, Intel reproșează Tribunalului că nu a evaluat probabilitatea unei restrângeri a concurenței. Astfel, faptul că reducerile în litigiu sunt calificate sau analizate în hotărârea atacată ca reduceri de exclusivitate nu ar trebui să excludă o analiză a aptitudinii lor de a restrânge concurența.

- 114 Prin intermediul celui de al treilea aspect al primului motiv formulat, Intel arată că analiza Tribunalului de la punctele 172-197 din hotărârea atacată, referitoare la capacitatea reducerilor de a restrânge concurența și care urmărește să demonstreze că acest comportament față de beneficiarii reducerilor era susceptibil să restrângă concurența, este insuficientă și nu rectifică erorile de drept identificate anterior.
- 115 Tribunalul ar fi neglijat în mod eronat împrejurări importante precum acoperirea insuficientă a pieței de către reducerile în litigiu, scurta durată a practicilor contestate, inexistența blocării pieței și o scădere rapidă a prețurilor, precum și analiza prealabilă a concurentului la fel de eficient.
- 116 În ceea ce privește acoperirea pieței de către reducerile în litigiu, Tribunalul ar fi considerat în mod eronat că respectiva cotă de piață acoperită de comportamentul în litigiu era semnificativă. Rata de acoperire în discuție, în medie de 14 %, nu ar fi comparabilă cu procentul de blocare de 39 % a pieței vizate în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 19 aprilie 2012, Tomra Systems și alții/Comisia (C-549/10 P, EU:C:2012:221), și de 40 % în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 23 octombrie 2003, Van den Bergh Foods/Comisia (T-65/98, EU:T:2003:281). Intel contestă, în această privință, argumentul Comisiei potrivit căruia acoperirea pieței de către practicile contestate nu este relevantă, întrucât nu privește decât efectele concrete. Intel răspunde că o acoperire a pieței substanțială este un element necesar pentru a se putea constata un abuz.
- 117 În ceea ce privește durata practicilor contestate, Intel apreciază că acordurile de scurtă durată nu produc niciun efect prejudiciabil real sau potențial. Intel adaugă că, pentru a declara, la punctul 113 din hotărârea atacată, că durata acordurilor nu a fost scurtă, Tribunalul s-a întemeiat nu pe durata acordurilor în mod individual, ci pe cumulul a multiple acorduri, astfel încât nu a putut lua în considerare faptul că clienții Intel se puteau retrage frecvent din acordurile lor. Intel contestă, în această privință, afirmația Comisiei potrivit căreia clienții săi OEM nu se puteau retrage din acordurile încheiate cu aceasta în pofida scurtei lor durate. Faptul necontestat că Dell și-a schimbat furnizorul, optând pentru AMD, în momentul în care reducerile acordate de Intel erau la cel mai înalt nivel ar dovedi că posibilitatea de schimbare era reală.
- 118 În ceea ce privește lipsa unei blocări a pieței cauzate de reducerile în litigiu, Intel consideră că Tribunalul nu a ținut seama de constrângerile de capacitate cu care s-a confruntat AMD și care au împiedicat-o să răspundă la cererile de UCP-uri, astfel încât Dell și Lenovo s-au aprovizionat exclusiv de la Intel în perioadele vizate.
- 119 În ceea ce privește relevanța testului AEC, Tribunalul ar fi săvârșit o eroare de drept prin faptul că nu a luat în considerare analiza realizată de Comisie în decizia în litigiu ca fiind pertinentă și ca făcând parte din controlul pe care trebuie să îl exercite pentru a se conforma Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950. Potrivit Intel, nu se pune problema dacă Comisia era obligată să efectueze acest test. Totuși, în măsura în care aceasta a efectuat o asemenea analiză, rezultatele corect apreciate ar fi trebuit să fie luate în calcul în raport cu ansamblul circumstanțelor relevante pentru a demonstra existența unei probabilități de restrângere a concurenței.
- 120 ACT aderă, în esență, la poziția adoptată de Intel.
- 121 Comisia consideră că primul motiv se întemeiază pe o premisă nesusținută potrivit căreia reducerile de exclusivitate ar constitui pur și simplu un tip de practică tarifară. Prin urmare, Curtea nu ar avea de examinat acest motiv.
- 122 Cu titlu subsidiar, Comisia arată că reducerile de exclusivitate prezintă caracteristici anticoncurențiale de așa natură încât este în general inutil să se demonstreze capacitatea lor de a restrânge concurența. Astfel, aceste reduceri ar avea un efect disuasiv generat de perspectiva pierderii de către întreprinderea

clientă a reducerilor în cadrul părții nedisputabile a pieței. Din aceasta ar rezulta că ele restrâng în general libertatea clienților de a-și alege sursele de aprovizionare în funcție de oferta cea mai atrăgătoare.

- 123 În plus, Intel ar fi efectuat o interpretare eronată a punctelor 70 și 71 din Hotărârea din 19 aprilie 2012, Tomra Systems și alții/Comisia (C-549/10 P, EU:C:2012:221), atunci când a afirmat că aceste puncte priveau reducerile de exclusivitate.
- 124 Comisia apreciază că argumentația formulată în al doilea rând de Intel este inadmisibilă pentru motivul că nu se referă la nicio eroare de drept.
- 125 În orice caz, argumentația respectivă ar fi inoperantă întrucât, la punctele 172-197 din hotărârea atacată, Tribunalul a considerat că comportamentul Intel avea capacitatea de a restrânge concurența.
- 126 Comisia adaugă, cu titlu subsidiar, că criteriul juridic rezultat din jurisprudența referitoare la practicile tarifare, precum și la practicile tarifare agresive nu este aplicabil reducerilor de exclusivitate. Ea explică, în această privință, că Curtea ar fi putut transpune criteriul juridic de apreciere a caracterului abuziv al practicilor tarifare regimurilor de reduceri în Hotărârea din 19 aprilie 2012, Tomra Systems și alții/Comisia (C-549/10 P, EU:C:2012:221), însă că ea a reiterat în mod expres, cu ocazia acesteia din urmă, că o întreprindere care ocupă o poziție dominantă abuzează de această poziție atunci când utilizează un asemenea sistem de reduceri.
- 127 Comisia consideră, în sfârșit, că nu este necesar ca Curtea să examineze argumentele invocate de Intel cu privire la punctele 172-197 din hotărârea atacată, întrucât Tribunalul a examinat cu titlu suplimentar aspectul dacă Comisia a stabilit în decizia în litigiu capacitatea comportamentului Intel de a restrânge concurența.
- 128 În subsidiar, Comisia arată că hotărârea atacată demonstrează corespunzător cerințelor legale existența unei strategii de ansamblu și că argumentele formulate de Intel cu privire la acest aspect sunt inadmisibile întrucât vizează o nouă apreciere a faptelor. Ea răspunde de asemenea la argumentele formulate de Intel, referitoare la relevanța acoperirii pieței, precum și la durata practicii.

Aprecierea Curții

- 129 În primul rând, prin intermediul celor două aspecte ale primului motiv, Intel, susținută de ACT, reproșează Tribunalului, în esență, admiterea faptului că practicile în cauză pot fi calificate drept abuz de poziție dominantă în sensul articolului 102 TFUE fără să se efectueze în prealabil o analiză a ansamblului împrejurărilor speței și fără să fi fost examinată probabilitatea ca din acest comportament să rezulte o restrângere a concurenței.
- 130 În al doilea rând, prin intermediul celui de al treilea aspect al primului motiv formulat, Intel critică analiza Tribunalului efectuată cu titlu suplimentar, în special la punctele 172-197 din hotărârea atacată, referitoare la capacitatea reducerilor și a plăților acordate societăților Dell, HP, NEC, Lenovo și MSH de a restrânge concurența în raport cu împrejurările speței.
- 131 În acest context, Intel contestă, în special, aprecierea efectuată de Tribunal cu privire la relevanța testului AEC aplicat de Comisie în speță.
- 132 Ea arată în special că, în măsura în care Comisia a procedat la un asemenea test, Tribunalul ar fi trebuit să examineze argumentația sa întemeiată pe faptul că aplicarea testului respectiv conținea numeroase erori și că, dacă acesta ar fi fost corect aplicat, ar fi condus la concluzia, inversă față de cea la care a ajuns Comisia, și anume că reducerile în litigiu nu aveau capacitatea de a restrânge concurența.

- 133 În această privință, trebuie amintit că articolul 102 TFUE nu are nicidecum ca scop să împiedice o întreprindere să cucerească, prin propriile merite, poziția dominantă pe o piață. Această dispoziție nu urmărește nici să garanteze că rămân pe piață concurenți mai puțin eficienți decât întreprinderea care ocupă o poziție dominantă (a se vedea în special Hotărârea din 27 martie 2012, Post Danmark, C-209/10, EU:C:2012:172, punctul 21 și jurisprudența citată).
- 134 Astfel, nu orice efect de excludere aduce în mod necesar atingere concurenței. Prin definiție, concurența bazată pe merite poate conduce la dispariția de pe piață sau la marginalizarea concurenților mai puțin eficienți și, așadar, mai puțin interesanți pentru consumatori în special din punctul de vedere al prețurilor, al ofertei, al calității sau al inovării (a se vedea în special Hotărârea din 27 martie 2012, Post Danmark, C-209/10, EU:C:2012:172, punctul 22 și jurisprudența citată).
- 135 Cu toate acestea, revine întreprinderii care deține o poziție dominantă o răspundere specială de a nu aduce atingere prin comportamentul său unei concurențe efective și nedenate pe piața internă (a se vedea în special Hotărârea din 9 noiembrie 1983, Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin/Comisia, 322/81, EU:C:1983:313, punctul 57, precum și Hotărârea din 27 martie 2012, Post Danmark, C-209/10, EU:C:2012:172, punctul 23 și jurisprudența citată).
- 136 Astfel, articolul 102 TFUE interzice între altele unei întreprinderi care ocupă o poziție dominantă să pună în aplicare practici care produc efecte de excludere a concurenților săi considerați la fel de eficienți precum aceasta și care îi consolidează poziția dominantă prin recurgerea la alte mijloace decât cele care țin de o concurență bazată pe merite. Din această perspectivă, nu orice concurență prin prețuri poate fi considerată, așadar, legitimă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 27 martie 2012, Post Danmark, C-209/10, EU:C:2012:172, punctul 25).
- 137 În această privință, s-a statuat deja că, pentru o întreprindere aflată într-o poziție dominantă pe o piață, faptul de a lega cumpărătorii – chiar dacă la cererea acestora – printr-o obligație sau printr-o promisiune de a se aproviziona pentru totalitatea sau pentru o parte considerabilă a nevoilor lor exclusiv de la întreprinderea menționată constituie o folosire abuzivă a unei poziții dominante în sensul articolului 102 TFUE, indiferent dacă obligația în cauză este stipulată ca atare sau dacă este asumată în schimbul acordării unor rabaturi. Situația este identică în cazul în care întreprinderea respectivă, fără a lega cumpărătorii printr-o obligație formală, aplică, fie în temeiul unor acorduri încheiate cu acești cumpărători, fie în mod unilateral, un sistem de reduceri de fidelitate, și anume reduceri condiționate de aprovizionarea exclusivă a clientului, pentru totalitatea sau pentru o parte importantă a nevoilor sale – oricare ar fi, pe de altă parte, valoarea achizițiilor sale – de la întreprinderea aflată în poziție dominantă (a se vedea Hotărârea din 13 februarie 1979, Hoffmann-La Roche/Comisia, 85/76, EU:C:1979:36, punctul 89).
- 138 Totuși, această jurisprudență trebuie precizată în cazul în care întreprinderea vizată susține, în cursul procedurii administrative, întemeindu-se pe elemente de probă, că comportamentul său nu a avut capacitatea de a restrânge concurența și, în special, de a produce efectele de excludere reproșate.
- 139 Într-un astfel de caz, Comisia nu este doar obligată să analizeze, pe de o parte, importanța poziției dominante a întreprinderii pe piața relevantă și, pe de altă parte, rata de acoperire a pieței de către practica contestată, precum și condițiile și modalitățile de acordare a reducerilor în cauză, durata și cuantumul lor, ci este de asemenea obligată să aprecieze existența eventuală a unei strategii privind excluderea concurenților cel puțin la fel de eficienți (a se vedea prin analogie Hotărârea din 27 martie 2012, Post Danmark, C-209/10, EU:C:2012:172, punctul 29).
- 140 Analiza capacității de excludere este de asemenea pertinentă pentru aprecierea aspectului dacă un sistem de reduceri care intră în principiu în sfera interdicției de la articolul 102 TFUE poate fi justificat în mod obiectiv. În plus, efectul de excludere care rezultă dintr-un sistem de reduceri, dezavantajos pentru concurență, poate fi contrabalansat sau chiar depășit de avantaje în termeni de eficacitate care profită deopotrivă consumatorului (Hotărârea din 15 martie 2007, British

Airways/Comisia, C-95/04 P, EU:C:2007:166, punctul 86). O asemenea punere în balanță a efectelor, favorabile și defavorabile pentru concurență, ale practicii contestate nu poate fi operată în decizia Comisiei decât în urma unei analize a capacității de excludere a concurenților cel puțin la fel de eficienți, inerentă practicii în cauză.

- 141 Deși, într-o decizie care constată caracterul abuziv al unui sistem de reduceri, Comisia efectuează o asemenea analiză, revine Tribunalului sarcina de a examina ansamblul argumentelor reclamantului care urmăresc să conteste temeinicia constatărilor efectuate de Comisie cu privire la capacitatea de excludere a sistemului de reduceri vizat.
- 142 În speță, în decizia în litigiu, Comisia, subliniind în același timp că reducerile în cauză aveau, prin însăși natura lor, capacitatea de a restrânge concurența, astfel încât o analiză a ansamblului împrejurărilor speței și, în special, un test AEC nu erau necesare pentru a se constata un abuz de poziție dominantă (a se vedea în special punctele 925 și 1760 din această decizie), a efectuat totuși o analiză aprofundată a acestor împrejurări, consacrand, la punctele 1002-1576 din decizia în litigiu, dezvoltări foarte detaliate analizei sale desfășurate în cadrul testului AEC, analiză care a determinat-o să concluzioneze, la punctele 1574 și 1575 din decizia respectivă, că un concurent la fel de eficient ar fi trebuit să practice prețuri care nu ar fi fost viabile și că, prin urmare, practica reducerilor în discuție era susceptibilă să aibă efecte de excludere a unui asemenea concurent.
- 143 Rezultă că, în decizia în litigiu, testul AEC a prezentat o importanță reală în aprecierea de către Comisie a capacității practicii reducerilor în discuție de a produce un efect de excludere a unor concurenți la fel de eficienți.
- 144 În aceste condiții, Tribunalul era obligat să examineze ansamblul argumentelor formulate de Intel în legătură cu acest test.
- 145 Or, acesta a statuat, la punctele 151 și 166 din hotărârea atacată, că nu era necesar să se examineze dacă Comisia efectuase testul AEC după toate regulile artei și fără a săvârși erori și că nu era necesar nici să se examineze aspectul dacă calculele alternative propuse de Intel fuseseră efectuate în mod corect.
- 146 În cadrul examinării sale cu titlu suplimentar privind împrejurările speței, Tribunalul a negat, în consecință, la punctele 172-175 din hotărârea atacată, orice relevanță a testului AEC efectuat de Comisie și nu a răspuns, prin urmare, la criticile emise de Intel împotriva acestui test.
- 147 În consecință, fără a fi necesară pronunțarea asupra celui de al doilea, a celui de al treilea și a celui de al șaselea motiv, hotărârea trebuie anulată întrucât Tribunalul s-a abținut în mod eronat, în cadrul analizei sale privind capacitatea reducerilor în litigiu de a restrânge concurența, să ia în considerare argumentația prezentată de Intel privind denunțarea pretinselor erori săvârșite de Comisie în cadrul testului AEC.

Cu privire la trimiterea cauzei spre rejudecare Tribunalului

- 148 Conform articolului 61 primul paragraf din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, Curtea poate, atunci când anulează hotărârea Tribunalului, să soluționeze ea însăși în mod definitiv litigiul, atunci când acesta este în stare de judecată. Chestiunea menționată nu a fost însă ridicată în speță.
- 149 Astfel, controlul efectuat de Tribunal, în lumina argumentelor prezentate de Intel, privind capacitatea reducerilor în litigiu de a restrânge concurența, implică examinarea unor elemente factuale și economice care este de competența sa.
- 150 Prin urmare, cauza trebuie trimisă spre rejudecare Tribunalului.

Cu privire la cheltuielile de judecată

¹⁵¹ Întrucât cauza este trimisă spre rejudecare Tribunalului, se impune ca cererea privind cheltuielile de judecată aferente prezentei proceduri de recurs să se soluționeze odată cu fondul.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară și hotărăște:

- 1) Anulează Hotărârea Tribunalului Uniunii Europene din 12 iunie 2014, Intel/Comisia (T-286/09, EU:T:2014:547).**
- 2) Trimite cauza spre rejudecare Tribunalului Uniunii Europene.**
- 3) Cererea privind cheltuielile de judecată se soluționează odată cu fondul.**

Semnături

i — Punctul 141 din prezentul text a făcut obiectul unei modificări de ordin lingvistic ulterior primei publicări.